

УДК 347.78

ЗДІЙСНЕННЯ МАЙНОВИХ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Л.Л. Тарасенко

к.ю.н., доцент, доцент кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права юридичного факультету Львівського
національного університету імені Івана Франка (м. Львів)

ORCID 0000-0003-4359-8965

REALIZATION OF PROPERTY COPYRIGHTS

L.L. Tarasenko

Ph.D., associate professor of the department of intellectual property,
information and corporate law, law faculty, Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv)

ORCID 0000-0003-4359-8965

***Анотація:** Стаття присвячена правовому аналізу здійснення майнових авторських прав. Проаналізовано новації правового регулювання щодо розпорядження авторськими правами, передбачені Законом України «Про авторське право і суміжні права» (2022). Встановлено, що закон про авторське право (2022) суттєво оновив можливості суб'єктів авторського права щодо здійснення та розпорядження майновими авторськими правами. Доведено, що було удосконалено законодавчі підходи щодо способів використання твору. Обґрунтовано, що норма про недопустимість зловживання майновими правами на об'єкти авторського права не конкретизується. Доведено, що норма закону, яка встановлює винятки з правила про просту письмову форму правочину щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, є дуже*

дискусійною і потребує деталізації та конкретизації щодо механізму її застосування.

Ключові слова: авторське право, використання твору, договір, розпорядження авторськими правами.

Annotation: *The article is devoted to the legal analysis of the exercise of property copyrights. The innovations of legal regulation regarding the disposal of copyrights, provided for by the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" (2022), were analyzed. It was established that the law on copyright (2022) significantly updated the possibilities of copyright subjects regarding the exercise and disposal of property copyrights. It has been proven that legislative approaches to ways of using the work have been improved. It is substantiated that the norm on the inadmissibility of abuse of property rights to copyright objects is not specified. It has been proven that the provision of the law, which establishes exceptions to the rule on the simple written form of the deed regarding the disposal of property rights of intellectual property, is highly debatable and needs to be detailed and specified regarding the mechanism of its application.*

Keywords: copyright, use of the work, contract, disposition of copyright.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 1 грудня 2022 року [1] (далі – закон про авторське право) суттєво оновив можливості суб'єктів авторського права щодо здійснення та розпорядження майновими авторськими правами.

Змін зазнали численні законодавчі положення щодо використання об'єктів авторських прав, щодо розпорядження ними. Традиційна тріада можливостей автора та інших суб'єктів авторських прав не змінилася, оскільки це класичні можливості (права), якими наділяються володільці майнових авторських прав (право використовувати твір, дозволяти та забороняти використання твору іншими особами).

Було удосконалено законодавчі підходи щодо способів використання твору (ст. 12 закону про авторське право).

Також заслуговує на увагу Розділ IV цього закону, у якому багато уваги приділено саме здійсненню майнових прав на об'єкти авторського права і об'єкти суміжних прав.

Так, ст. 47 закону про авторське право унормовує форми здійснення майнових прав на об'єкти авторського права і об'єкти суміжних прав. Ця стаття відображає загальні засади здійснення будь-яких прав, але конкретизує їх з урахуванням специфіки відносин інтелектуальної власності. Зокрема, крім особистого здійснення авторських прав, їх володілець може традиційно обрати представника або ж у випадках, встановлених законом, може звернутися до організації колективного управління.

Межею здійснення майнових авторських прав класично є права інших осіб, тому і законодавець наголошує, що суб'єкт авторського права здійснює майнові авторські права на власний розсуд, але при цьому не слід порушувати права та охоронювані законом інтересів інших осіб.

Також закон передбачає недопустимість зловживання майновими правами на об'єкти авторського права, однак традиційно ця норма не конкретизується. Відтак і надалі зловживання правами слід тлумачити в межах добросовісності, розумності здійснення авторських прав (вірніше йдеться про вихід за межі цих засад), з урахуванням положень ст. 13 ЦК України (не можна здійснювати свої права, у тому числі авторські права, з наміром завдати шкоди іншій особі, або ж зловживання правом в інших формах). Судова практика у цій категорії справ (щодо зловживання саме авторськими правами) – відсутня, але це той випадок, коли відповідна норма повинна бути, а її застосування можливе один раз на кілька років, або навіть на кілька десятків років.

Стаття 48 закону про авторське право передбачає перелік підстав щодо розпоряджання майновими авторськими правами. Серед них має місце

удосконалений перелік договорів (правочинів), зокрема: трудовий договір (щодо розподілу майнових прав на службовий твір), договір про створення за замовленням і використання об'єкта авторського права; договір про передання (відчуження) майнових прав на об'єкт авторського права або об'єкт суміжних прав; ліцензійний договір; публічна ліцензія; інші правочини.

Звертаємо увагу, що законодавець чітко визначає, що право автору на справедливую винагороду є невідчужуваним і це право не можна передати іншим особам за договором. Навіть якщо такий договір укладено, то в цій частині він буде нікчемним. Право на справедливую винагороду належить лише автору, переходить лише до спадкоємців автора і не може бути передано (відчужено) іншим особам (ст. 12 закону про авторське право).

Закон встановлює вимоги щодо форми правочину щодо розпорядження майновими авторськими правами. Так, обов'язковою у даному випадку є проста письмова форма правочину (договору). Водночас законодавець у законі про авторське право не визначає наслідків недотримання вимоги закону про просту письмову форму таких договорів, відтак застосуванню підлягає норма ЦК України (аб. 2 ч. 2 ст. 1107), відповідно до якої у разі недодержання письмової (електронної) форми договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності такий договір є нікчемним.

Одразу слід звернути увагу на кілька аспектів. Перше, закон прямо встановлює винятки щодо можливості укладення договорів щодо розпорядження, зокрема, авторськими правами в усній формі – зокрема, договори про використання твору в періодичних виданнях (газетах, журналах, електронних засобах масової інформації тощо) можуть укладатися в усній формі. Але, на нашу думку, в подальшому у разі виникнення спору ліцензіату буде вкрай складно довести правомірність використання твору (фотографічний твір, письмовий твір тощо) у ЗМІ, чи іншим способом, передбаченим законом, якщо не було укладено письмового договору. У разі наявності спору щодо

порушення авторських прав (використання без дозволу правовласника певного об'єкту авторського права), наприклад, у ЗМІ, чи іншому інтернет – джерелі (Інтернет-ЗМІ), покликання ліцензіата на те, що автор усно погодив можливість використання цього твору відповідним чином, не сприйматиметься судом. Відповідач у такому разі однозначно повинен надати належні та допустимі письмові докази отримання дозволу від правовласника (зокрема, переписка по електронній пошті, переписка в інших месенджерах тощо, але, за умови, що можна чітко ідентифікувати сторони цієї переписки). Можуть бути надані і інші докази. Водночас голослівні твердження відповідача про укладення договору в усній формі судом сприйматися не будуть. Відтак норма закону, яка встановлює винятки з правила про просту письмову форму правочину щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, є дуже дискусійною і потребує деталізації та конкретизації щодо механізму її застосування, оскільки на практиці її застосування є доволі сумнівне та поодиноким.

По-друге, різновидом письмової форми договору про розпорядження майновими авторськими правами є електронна форма правочину. Класично електронна форма передбачає наявність електронного документу (договору), який сторони підписують з використанням електронних цифрових підписів (КЕП).

По-третє, можливим є пропонування автором чи іншим суб'єктом майнових авторських прав невизначеному колу осіб можливості використання твору на засадах публічної ліцензії. Закон про авторське право вперше на законодавчому рівні закріпив цей механізм розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, водночас він застосовується лише до об'єктів авторського права та суміжних прав. Умови публічної ліцензії визначаються правовласником самостійно та оприлюднюються ним «з наданням можливості дистанційного ознайомлення з відповідним об'єктом авторського права

необмеженому колу осіб з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем», тобто зазвичай йдеться про мережу Інтернет.

У будь-якому договорі щодо розпоряджання майновими авторськими правами вказується об'єкт авторського права (певні відомості, які дають змогу його ідентифікувати), обсяг майнових прав на відповідний об'єкт та відомості про винагороду (або вказівка про безоплатний характер договору).

Виникає питання щодо зазначення в договорі відомостей, що дозволяють ідентифікувати відповідний об'єкт (назва та/або інші характерні ознаки). Наприклад, поширеним у сфері ІТ (та в інших сферах) є укладення договору між замовником (ІТ компанією) та виконавцем (наприклад, ІТ фахівцем), відповідно до якого ІТ фахівець надає замовнику різні послуги, в процесі надання яких може створити певні об'єкти авторських прав (переважно йдеться про комп'ютерну програму). Такий договір класично передбачає передання всіх майнових авторських прав замовнику (або ж навіть одразу виникнення таких прав одразу у замовника). Але на момент укладення такого договору нерідко сторони не можуть передбачити всі характерні ознаки майбутнього об'єкту авторських прав (назва, інші ознаки), тому сторони у таких договорах обмежуються загальними словосполученнями про те, що всі майнові авторські права належать замовнику. Виникає питання, чи дотримано у такому разі положення закону про авторське право щодо істотних умов договору про розпорядження майновими авторськими правами. На нашу думку, у такому разі слід комплексно тлумачити положення договору і на підставі цього робити відповідні висновки.

Також законодавець передбачив, що умови договорів щодо розпоряджання майновими авторськими правами, що обмежують право творця такого об'єкта на створення (здійснення, вироблення) інших об'єктів авторського права, є нікчемними. Це положення є цілком справедливим і слушним, оскільки воно спрямоване на реалізацію права на свободу, права на

свободу творчості. Ці права є природними та не можуть бути обмежені договором.

Література

1. "Про авторське право і суміжні права": Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX : станом на 15 квіт. 2023 р.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20/ed20230415#Text>(дата звернення: 14.04.2024).